

Doba okupace 1940 – 45

Odevzdání kroniky

Na příkaz Okresního úřadu ve Vyškově číslo 23.008/VII ze dne 20. listopadu 1940 musela býti i naše obecní kronika odevzdána Okresnímu úřadu ve Vyškově a odtud pak byla předána, jako všechny jiné kroniky obecní, zemskému archivu v Brně do úschovy. Stalo se tak proto, poněvadž .. „Tyto pamětní knihy neodpovídají svým obsahem zvláště při záznamech o době světové války, ale také na jiných místech dnešním státoprávním poměrům, takže jejich ponechání u obecních úřadů jeví se v této době nevhodnými“.

Kroniku předal na písemné potvrzení starosta obce Jak. Jeřábek 27. listopadu 1940.

Vrácení kroniky

Přes 5 roků byla tato kronika založena v archivu a teprve v březnu 1946 byla obci vrácena. A tak po 2. světové válce je možno opět ve svobodném státě pokračovat v zápisech tam, kde nit vyprávění byla okupací násilně přetržena.

Rok 1940 – 1945

2. světová válka

Když 1. září 1939 vypukla 2. světová válka, věděli všichni občané ČSR, že to bude znamenat pád Německa a tím také osvobození českého a slovenského národa z německého otroctví. Počáteční úspěchy německých armád a brzké zhroucení se Polska otřáslo sice mnoha malověrnými, ale obyvatelé zdejší obce zůstali pevní. Nestaly se zde případy, že by někdo, nadšen jsa úspěchy a novým řádem Němců, byl své české přesvědčení zaprodal a dal se k Němcům. Svě česství lid v naší obci nezradil. Zachoval si hrdý a pevný postoj i tehdy, když se v r. 1940 zhroutilo Norsko, Dánsko, Holandsko, Belgie a Francie.

Hospodářské poměry

Hned na zač. války bylo zavedeno přidělové hospodářství – prozatím na potraviny. Avšak lidé dobře věděli, že brzy nebude ničeho k dostání, a proto si dělali zásoby všeho. Kupovali do zásoby textilie, obuv, cukr, mýdlo a také věci méně potřebné. Byli přesvědčeni, že cena peněz klesne a že brzy nebude vůbec nic k dostání. A měli pravdu. Ve druhém roce války už byly vydávány lístky na textilie, na obuv a také tabačky. Kdo měl zásoby, byl na tom dobře. Nyní už ceny všeho rychle stoupaly, nebylo možné peníze ze záložny vyzvednouti a tak mnozí lidé, obzvláště bezzemci, byli odkázáni jen na lístky. Poněvadž přiděly na lístky k živobytí nestačily, byli tito lidé nuceni kupovati si nejdůležitější životní potřeby pod rukou. Tak vznikl černý obchod.

Černý obchod

Ceny v černém obchodě byly 10x i 20x vyšší než ceny stanovené NÚC. Tak na př. se platilo za 1 kg krupičkové mouky až 80 K, zatím co stanovená cena byla 5 K. Za 1 kg vepřového masa se platilo ve městech až 300 K, za 1 kg sádla až 1000 K. Také ceny drůbeže značně stoupaly: malé housy na jare bylo až za 300 K, vykrmená husa na podzim až za 3.000 K. Vejce se prodávala na černo za 8 – 10 K za kus, mléko za 5, později za 10 K za litr.

Průmyslové výrobky

Tak, jak stoupaly ceny za živobytí, tak také, a snad poměrně i více, se zvedaly ceny za výrobky průmyslové. 1 m flanelu, který byl před válkou asi za 5 K, nebyl teď k dostání ani za 100 K. Látky na šaty z obchodů téměř zmizely. Chtěl-li si někdo koupiti na šaty, musel přinést živobytí a ještě zaplatit vysokou cenu. Říkalo se, že dobře je na tom ten, kdo má něco na prodej.

Kuřivo

Ceny kuřiva neobyčejně vzrostly. Za 1 cigaretu se platilo i na venkově 5 K, zatím co ve městech, v kavárnách a hostincích se platilo za 1 cigaretu 10 – 15 K. Kuřáci se měli zle, nekuřáci zase doby využívali. Poněvadž přiděl cigaret na tabačenkou nestačil, byli nuceni kuřáci pěstovat tabák sami. Úřady povolily, že každý držitel tabačenkou si může na svém pozemku vypěstovat 25 sazenic tabáku. A tak se v mnohých zahrádkách objevily místo zeleniny záhony tabáku. Takto po domácku vypěstovaný a připravený tabák se jmenoval domovina.

Příděl lihovin byl úplně zastaven a tak přikročili lidé opět k svépomoci. Z cukru i melasy si pálili lihoviny sami tajně doma. Takto vyrobeným lihovinám se říkalo „samohonka“ nebo „lavórovica“. Tyto lihoviny pak byly i předmětem černého obchodu. Kontrolní úřady tuto černou výrobu lihovin ani nestíhaly, poněvadž neměly dostatek kontrolních orgánů. Německé úřady prý schválně toto všechno přehlížely, aby tak náš národ otupily.

Dodávková povinnost

Po porážce Jugoslaviie na jaře 1941 a po přepadení Sovětského svazu 22/6 1941 bylo zřejmo, že válka ještě dlouho potrvá. Čím více se válka prodlužovala, tím větší bída ve všem nastávala. Nebylo k dostání nejdůležitějších životních potřeb a tak bylo přikročeno k nuceným dodávkám. Každému rolníkovi od 1 ha výměry orné půdy výše byla předepsána dodávková povinnost. Byl nucen podle své výměry dodat určité množství dobytka hovězího, vepřového, mléka, drůbeže, dále obilí chlebového a krmného, luštěnin, olejnin, sena, slámy, ovoce a brambor.

Nastaly obsáhlé soupisy všeho zvířectva, všech zásob atd. Rolníci nad 5 ha byli nuceni vésti t. zv. Statkové archy a Pomocné knížky. Práce s tím byla veliká a aby byly tyto archy správně vedeny, byli v obcích ustanoveni důvěrníci a poradci pro vedení těchto archů. Kromě toho byly pro každého zemědělce zavedeny obilní knížky, mlecí knížky a mléčné seznamy.

Z každé domácí porážky vepře se muselo odváděti určité množství škvařeného sádla podle mrtvé váhy. Nejmenší dávka byla 2,5 kg.

Tím vším byli všichni občané značně roztrpčeni a s toužebností očekávali, kdy už nastane konec tohoto utrpení hospodářského i národního.

Sloučení Letošova s Nesovicemi

Okresní úřad ve Vyškově, který přešel úplně do německých rukou a u něhož se úřadovalo jenom německy, nařídil, aby obec Letošov byla přidělena k obci Nesovice a tak aby vznikla 1 obec s názvem Nesovice. Občanům Letošova toto opatření z r. 1942 vhod nebylo, ale proti nařízení se nedalo nic dělati. Státní úřady i školy byly nuceny ve styku s úřady užívat jenom němčiny. Tak chtěli Němci

poněmčiti i naše vesnice podle programu, že naši potomci ve 2. pokolení už ani česky nebudou umět. Na obecné škole se děti vyučovaly 7 hodin týdně německému jazyku.

Není proto divu, že celý národ toužebně očekával konec války. A ten se neodvratně blížil a s tím i záhuba Německa a naše osvobození.

Dělníci v Německu

Od r. 1942 bylo mnoho dělníků povoláno na práce do Německa. Byl to důsledek toho, že Německo všechny své schopné muže vrhlo na fronty a tím se projevil nedostatek dělníků v průmyslu, v dolech, v dopravě atd. Tak se dostalo několik našich občanů, hlavně mladších, daleko do světa. Práce v Německu byla sice mnohem lépe placena, ale byla také mnohem nebezpečnější. Proto mnozí dělníci z Německa utíkali domů „na černo“. Doma pak byly u nich konány četné prohlídky, poněvadž útek z práce byl považován za sabotáž, na což byl i trest smrti. Bohudíky, nikdo ze zdejších občanů na svůj nucený pobyt v Německu nedoplatil životem.

Domácí odboj

I v naší obci se zúčastnili občané odboje proti Němcům. Němci považovali za odboj i to, když někdo podporoval uvězněné v koncentračních táborech, když poslouchal zahraniční rozhlas atd. Tu můžeme říci, že v takovém odboji byla vlastně celá dědina.

Do přímého odboje se pak zapojili tyto občané:

- 1) Jaroslav Novotný, syn místního pekaře a vyučený zámečnický, který pracoval v Brně. Ten byl pro účast v dom. odboji zatčen gestapem v práci v Brně. Ráno odejel do práce a od té doby už ho nikdo z rodiny nespatriil. Byl vězněn nejdříve v Žabovřeskách a potom byl odvezen do koncentračního tábora v Mauthausenu. Tam pak byl nacisty utýrán a rodičům bylo oznámeno, že tam zemřel na zápal plic. Zemřel pro svobodu svého národa v mladém věku života svého. Čest budiž jeho památce zachována!
- 2) Oldřich Posolda, syn rolníka a rovněž zámečnický. Byl účasten rovněž domácího odboje, gestapo ho zatklo a asi 14 dní věznilo v Brně. Po výsleších byl propuštěn z vězení, poněvadž mu nemohli ničeho dokázat.
- 3) Metoděj Entner, zdejší mlynář, byl zatčen pro účast v dom. odboji, který byl organizován v Bučovicích a okolí podzemní organizací komunistické strany. I on byl vězněn v Kounicových kolejích v Brně. Po výsleších byl za 4 neděle propuštěn domů, poněvadž se také k ničemu nepřiznal a nic mu nemohli dokázat.

Kronikáři

Události let 1940 – 45 v naší obci byly zde zachyceny jen v těch nejnutnějších rysech, poněvadž psátí kroniku nebylo dovoleno. I v osobě kronikářově nastala změna. Říd. uč. M. Smolka, dosavadní kronikář, byl dán do pense. Po něm byl řídicím učitelem v obci a tudíž i kronikářem Fr. Moravec, ř. uč. ve Lhotě u Vyškova. Ten však kroniku pro zákaz psátí nemohl a jako legionář byl dán v r. 1942 rovněž do pense.

Od 1. listopadu 1942 byl ustanoven ř. učitelem Ladislav Krátký, který se tím stal zároveň obecním kronikářem. Přišel z Uhřic v okrese Kyjovském. Rodák z Černčína, učil od roku 1928 na Slovácku

v Násedlovicích, Uhřicích a na měšťanské škole v Dambořicích. I on si mohl psát jen poznámky o událostech v obci v době okupace. Do kroniky je zapsal teprve po válce tak, jak je v předu uvedeno.

Rok 1945

Počasí

Mírná zima a málo sněhu. Jaro se přihlásilo záhy a v dubnu už bylo dosti teplé počasí. Začalo se s polními pracemi, které však pomalu pokračovaly pro nedostatek koňských potahů. Z obce bylo totiž sebráno 18 koní: některým rolníkům oba, jiným zase jenom jeden, a tak v obci zůstali jenom koně starší a zhřebné kobyly. Všichni ostatní byli zabráni pro německou armádu. Zbylé potahy pak nestačily vykonati všechny jarní práce. Rolníci seli a sázeli jen to nejnnutnější v blahé naději, že fronta už je blízko a že teprve po přejití války naším krajem se dají do opravdové práce. Příznivé jarní počasí a vzájemná pomoc rolníků dokázaly, že všechny jarní práce v obci byly se zdarem skončeny. Obzvláště po osvobození se dali všichni s chutí do práce.

Léto bylo příznivé, o žních bylo krásně teplo a sucho. Úroda byla zavčas a v pořádku sklizena. Také podzim byl příznivý polním pracím, takže brambory i řepa byly za sucha sklizeny. Horší už to bylo pro oziminy, jimž nedostatek deště uškodil. Také myši se rozmohly nebývalou měrou a sežraly celá místa v zasetém obilí. Rolníci čekali na vydatné deště, které se však dostavily až kolem 1. října. Potom byl zbytek podzimu proměnlivý a stejná byla i zima až do Nového roku. Mrazy byly slabé, nejvýše 4°C, a o vánocích bylo bláto.

Válečné události

Vítězná ofenziva Rudé armády v Polsku směrem na Berlín a k Mor. Ostravě, jakož i rychlý postup 2. armády ruské v Maďarsku a Slovensku směrem na Bratislavu, Vídeň a na Moravu byl sledován v obci s velkým napětím. Již v lednu a v únoru každodenně projížděly po dráze transporty válečného materiálu i vojska směrem na západ. Také státní silnice od Uh. Hradiště k Brnu se často po celý den ani netrhla, co po ní ustupovalo vojska, zajatců, trénu a dobytka.

V obci byly nadělány na několika místech zabrány proti nepříteli. Budovali je němečtí vojáci – trestanci, kteří byli hlídáni při práci ozbrojenými německými vojáky. Tito trestanci byli tak vyhladovělí, že někteří se nemohli slabostí ani udržet na nohou. I zželelo se některým letošovským ženám těchto německých vojáků, uvařily jim polévku pro zahřátí a daly jim též jiné jídlo. To za to, jak zle soukmenovci těchto vojáků zacházeli s Čechy!

V Letošově byla vybudována jedna důkladná silniční uzávěrka, a to mezi domem Al. Masaříka a obchodem O. Indry. Byla vybudována ze silných klad. Druhá podobná překážka byla na státní silnici pod „Kopci“. Při budování této uzávěry spáchal sebevraždu 1 německý voják – trestanec. Byl před tím nucen za trest bosý chodit v ledové vodě okolo tekoucí Litavky. Když pak mohl opět vyjít na silnici, vrhl se pod projíždějící nákladní auto a byl ihned mrtev.

Všechny tyto silniční překážky však nebyly Němcům nic platné, neboť byly stavěny v předpokladu, že nepřítel bude postupovati od vých. – od Brankovic.

Koncem března a zač. dubna už se fronta značně přiblížila a vesnice byla plna maďarského a německého vojska. V obecné škole v Letošově byla umístěna říšskoněmecká voj. pošta, která zde zůstala asi 10 dní. Zatím ve vesnici se vystřídalo denně několik transportů, které jednak ustupovaly k Brnu a jednak k Vyškovu.

Partyzáni

Již několikrát v zimě tohoto roku navštívili partyzáni skup. Olga zdejší okolí a obyčejně přespávali v hájovně, kde si odpočinuli a najedli se. Často bylo po nich pátráno, ale nikdo nic nevyzradil. V noci na 15. března 1945 přišlo asi 30 partyzánů i se svojí velitelkou Olgou do „Chaloupek“, které jsou nejbližší k lesu. Rozešli se asi po 5 – 6 domech, kde jim lidé ochotně poskytli odpočinku a pohostili je. To bylo v době, kdy vesnicí procházely stále transporty vojska. Teprve ráno po uplynutí určité doby mohli obyvatelé těch domů, kde partyzáni přespali ohlásiti na četnické stanici, že u nich byli v noci partyzáni. Ani jeden z těchto lidí se proti tomuto opatření partyzánů neprohřešil. Teprve tehdy, když už byli partyzáni za horami, šli to ohlásiti. Raději ani nevycházel z domu, neposílali děti do školy, aby se to předčasně nevyzradilo.

Není divu, že německý okresní hejtman zle láteřil p. starostovi obce, že v obci má samé partyzány a bolševiky. Vyšetřování sice dobře dopadlo, ale na obci už zůstalo podezření.

Stanné právo

V posledních dnech před osvobozením byl ubytován v Letošově velitel úseku. Ten dal vyhlásiti v obci stanné právo, poněvadž prý v obci jsou samí partyzáni a bolševici, kteří čekají s otevřenou náručí na Rusy. Bylo vyhlášeno bubnem, že stane-li se na území obce nějaký sabotážní čin, bude celá obec potrestána podle stanného práva. Jak vážné to byly okamžiky, je zřejmé z tohoto: Druhého dne po vyhlášení tohoto místního stanného práva byly do rána vyhozeny kolejnice u přejezdu silnice a dráhy z Letošova do Nevojic. Jen velkému úsilí vyšetřujících se podařilo přesvědčiti německého velitele, že tento sabotážní čin se stal na katastru obce Nevojic a ne Letošova. Tím bylo nebezpečí zažehnáno, neboť Nevojice už nebyly v jeho úseku. Když se pak musel onen německý velitel odsunout dále, celá obec si oddechla.

To už byla fronta velmi blízko a RA se k nám blížila od Brna.

Kryty

Hned v březnu a hlavně na zač. dubna 1945 začali si lidé budovati v zahradách, v humnech a hlavně v lesích podzemní kryty. Nebylo rodiny, která by neměla krytu. I několik rodin dohromady si zbudovalo společný kryt. Nejvíce krytů bylo v lese „Hluboká“. Padlo na ně mnoho dřeva i práce, a ukázaly se úplně zbytečnými. Lidé se do nich uchýlili až tu poslední noc před osvobozením.

Osvobození

V sobotu dne 28. dubna 1945 už se bojovalo mezi Křižanovicemi, Mouřinovem, Letonicemi a Bučovicemi. Do Letošova i do Nesovic byla přivezena děla, která byla umístěna na „Padělíčkách“, v „Chaloupkách“ a v zahradě obecního domu za školou. Všechna tato děla střílela několik dávek směrem k Bučovicím a přes černčínský les. Občané byli těmito přípravami tak přestrašeni, že už před

polednem odcházeli do krytů v lese. Některé rodiny si braly s sebou i domácí zvířata (kozy). Doma zůstali jen hospodáři a staří lidé, kteří museli hlídati, aby Němci vše nerozkradli.

V budově školy v 1. třídě byl zřízen v noci z pátku na sobotu polní lazaret. Přivezli s sebou už několik těžce a několik lehce raněných z boje u Rašovic a Mouřínova. V sobotu odpoledne pak přivázeli na obyčejných selských vozech každou chvíli těžce raněné vojáky. Když pak se k večeru ozývalo v telefonu lékaře stále jména Kojátky, Černčín a když skupinka ustupujících a lehčeji raněných Němců ukazovala lékaři, že Ivan (míněni Rusové) je už v lesíku milonském nad „Kopci“, nastal ruch s odvážením raněných sanitními auty do zámku v Litenčicích. Zároveň se také ošetřovatelé a lékař připravovali k odjezdu. K večeru se spustil silný liják a pod ochranou tmy se poslední Němci z vesnice odpoutali. Konec jejich neslavného ústupu tvořily 2 tanky, které čekaly, až bude vesnice vyklizena. Bylo to v 10 hodin večer v sobotu 28. dubna 1945.

29. duben 1945

V neděli ráno dne 29. dubna 1945 byla vesnice jako znovuzrozená: po Němcích ani památky. Tu a tam z chalupy vyšel hospodář. Po 8. hodině už stálo několik těch, kteří zůstali doma, na návsi před hostincem a litovali těch, kteří v tom dešti mokli v krytech v lese. Palba umkla, byl klid.

1.voják RA

V 8,45 hodin kráčí po silnici od mlýna do vesnice štíhlý, statný a nebojácný voják. Má na sobě plášť proti dešti, kouří cigaretu. Jde středem silnice směle, jistě. Jeho oči pozorují v pravo i v levo. Je to první voják Rudé armády – osvoboditelky, která přinesla nejen naší obci, ale celé vlasti svobodu. A už vybíhají muži a srdečně ho vítají. Nikomu se ani nechce věřit, že jsme opět svobodní.

Mnozí lidé pláčí radostí, ale hlavně se všichni radují a objímají další ruské vojáky, kteří už se hrnou za tímto prvním pěškou, na koních i na vozech. Nastává radostné přivítání: lidé dávají ruským vojínům cigarety, jídlo a také něco pro zahřátí. Pršelo totiž celou noc a vojáci jsou celí mokří a umazaní. Z jejich očí však září stejná radost jako z očí obyvatelů vesnice. Netrvalo dlouho a na mnohých domech byly vyvěšeny prapory československé i ruské. Za okny se objevily ozdobené obrazy p. presidenta Masaryka, Beneše i Stalina. Všude bylo plno radosti, nadšení a slávy.